

**Ministerstvo vnitra
Odbor bezpečnostní politiky**

**Policejní prezidium
analyticko legislativní odbor
kanceláře policejního prezidenta**

**Policejní prezidium
ředitelství služby pořádkové
policie**

Praha 19. října 2010
Č.j.: MV-96415-2/OBP-P-2010
Počet listů: 13

**Stanovisko
Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra,
Analyticko legislativního odboru Policejního prezidia a
ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia
k
některým otázkám týkajícím se aplikace právní úpravy
donucovacích prostředků**

1. Může policista při služebním zákroku použít teleskopický obušek, který mu nebyl přidělen jako služební, ale tento má stejné parametry jako teleskopický obušek zavedený a používáný Policií ČR? (základním předpokladem je, že policista byl v souladu s ustanovením § 51 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „ZoPČR“) k jeho používání vycvičen).

Policisté mohou při zákroku použít obušek na základě § 52 písm. c) ZoPČR. Pojmem „obušek“ zákon rozumí jakýkoliv typ obušku či předmět, který má povahu a funkci obušku, tedy samozřejmě i teleskopický obušek.

Zákon záměrně nikde závazně nestanovuje, zda může policista použít pouze donucovací prostředky (včetně obušků), které mu byly policií přiděleny nebo i donucovací prostředky své soukromé nebo dokonce cizí (např. které při střetu odebral osobě nebo byly v místě střetu k dispozici), tak aby nelimitoval zbytečně možnosti policistů, zejména v některých nestandardních situacích.

Proto použití teleskopického obušku (či jakéhokoliv donucovacího prostředku vyjmenovaného v § 52 ZoPČR), **kteřý nebyl policií policistovi přidělen**, a to zákonným způsobem a v případě stanoveném zákonem, **není v rozporu se zákonem**.

Zákon tedy žádná omezení v tomto směru nestanoví. Nicméně není vyloučeno, aby vnitřní předpisy policie stanovily nějaké omezení oproti zákonu striktnější. V současné době však není vydán žádný **závazný** vnitřní předpis, který by výslovně zakazoval či omezoval použití donucovacích prostředků pouze na ty, které jsou policistovi přiděleny.

Existuje pouze **doporučující** Metodická příručka ředitele ředitelství služby pořádkové policie k používání donucovacích prostředků příslušníky Policie České republiky č. 1/2008, která v odstavci 5 úvodního ustanovení uvádí, že policista použije pouze takové donucovací prostředky, **kteřé jsou systemizovány (ve vybavení) na příslušném organizačním článku policie.**

Proto za současného stavu zákonných a vnitřních předpisů by samotný fakt, že policista použil teleskopický obušek, který mu nebyl přidělen, **nebyl ani v rozporu se zákonem, ani se závaznými vnitřními předpisy.**

Pokud jde o otázku případné **odpovědnosti za škodu** způsobenou použitím donucovacího prostředku (zde teleskopického obušku), který nebyl policistovi přidělen jako služební, tak je třeba vycházet z § 95 ZoPČR, který jasně stanoví, že stát odpovídá za **veškerou** škodu, kterou způsobí policie v souvislosti s plněním svých úkolů (pouze s výjimkou škody způsobené osobě, která svým protiprávním jednáním oprávněný a přiměřený zákrok vyvolala). **Stát tedy odpovídá stejným způsobem jak za škodu způsobenou donucovacím prostředkem policistovi přiděleným, tak za škodu způsobenou donucovacím prostředkem policistovi nepřiděleným, ale také i za škodu způsobenou policistou použitím prostředku, který vůbec není donucovacím prostředkem. Z tohoto hlediska zákon vůbec žádný rozdíl v odpovědnosti za škodu nečiní.**

Fakt, že někdo použije vlastní kovový obušek místo přiděleného gumového, ještě nečiní konkrétní jednání automaticky nepřiměřeným, jak kovový, tak gumový obušek lze použít přiměřeně i nepřiměřeně, totéž platí o vlastním či přiděleném obušku.

2. Jak bude v případě použití jiného předmětu, majícího povahu použití obušku (například dřevěné nebo kovové tyče), tento zákrok policisty posuzován (bude tento předmět považován za „jiný úderný prostředek“ podle § 52 písm. c) ZoPČR nebo bude tento postup hodnocen jako postup v rámci nutné obrany a krajní nouze, případně jiných zákonných kritérií)?

Pod pojem **obušek a jiný úderný prostředek** spadají předměty určené či použité k **tupému úderu** (to zahrnuje i vpichy):

- jednak různé druhy obušků jako takových, tonf, teleskopických obušků, distančních tyčí, tedy předměty vyráběné a prodávané k tomu, aby sloužily za účelem úderů, jednak i předměty, které sice za tímto účelem přímo vyrobeny nebyly, ale lze je za stejným účelem se stejnými účinky použít, tedy cokoliv co je svým účelem a mechanismem použití a účinky srovnatelné s obuškem, neboli **i např. nalezená či ve střetu osobě odebraná dřevěná nebo kovová krátká tyč či baterka,**

- jednak sem spadají předměty určené k tupým úderům obdobně jako obušek, tedy prostředky, které jsou svým účinkem srovnatelné, které však mají jiný

mechanismus použití než obušek, jako jsou např. boxery, pěstníky, yawara, kubotan či **lahvička slzotvorného prostředku použita improvizovaně k úderu**, pouta použita k úderu apod.

Musí však jít o prostředky, které jsou svými **účinky a vlastnostmi srovnatelné s účinky a vlastnostmi obušku či jiného úderného prostředku**. Tedy nejde samozřejmě o příliš dlouhé či těžké tyče (traverza, lešenářská trubka apod.), ty již mají účinky a vlastnosti odlišné od obušků a výcvik s obuškem není pro použití těchto předmětů dostatečný. Lze je proto použít pouze v nutné obraně či krajní nouzi.

Taktéž jiné úderné prostředky, v jejichž použití nejsou policisté vycvičeni (např. boxer, kubotan), lze použít opět pouze v nutné obraně či krajní nouzi.

(Je zřejmé, že vzhledem k rozdílnému mechanismu působení a nesrovnatelným účinkům sem taktéž nespadají předměty jako sekery, sekáčky, kladiva, meče, tyče s hřeby apod., které slouží k sekům či bodům, nikoliv k tupému úderu a jejich účinky jsou výrazně závažnější než účinky obušků a jiných úderných prostředků. Z hlediska svých vlastností by bylo možné je zařadit spíše mezi zbraně ve smyslu § 56 odst. 5 a používat v režimu použití zbraně dle § 56 odst. 1, nicméně vzhledem k tomu, že policisté nejsou vycvičeni v používání těchto zbraní, bylo by jejich použití v krajní situaci možné jen za podmínek nutné obrany a krajní nouze.)

3. Ve kterých případech může policista použít slzotvorný prostředek proti pachateli, který klade pouze pasivní odpor?

Tyto případy nelze taxativně vyjmenovat. Bude vždy záviset na posouzení konkrétní situace.

Nicméně lze vymezit určité **vodítko pro rozhodování**:

a) Slzotvorný prostředek **nelze při pasivním odporu použít proti osobám vyjmenovaným v § 58 ZoPČR** (osoby mladší 15 let, těhotné, vysokého věku ad.). Hovoří-li se v § 58 ZoPČR o osobách „zjevně“ těhotných, mladších 15 let, vysokého věku atd., pak se tím rozumí, že je **na první pohled policistovi zřejmé, očividné**, že jde o takovou osobu.

b) Vždy je třeba obecně posuzovat, zda použití prostředku umožní dosažení účelu zákroku a zda je nezbytné pro překonání odporu (§ 53 odst. 3 ZoPČR) a dále zda použitím prostředku nevznikne bezdůvodná újma a zásah nepřekročí míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného zákrokem (tedy zásada přiměřenosti - § 11 ZoPČR).

c) Pokud se osoba **brání pasivně a nehrozí z jejího jednání další nebezpečí, lze pouze použít hmaty a chvaty** (typicky půjde např. o případy zjevně nenásilných demonstrantů (např. nenásilní ekologičtí či jiní nenásilní političtí demonstranti), kteří si někde sednou, vytvoří lidský řetěz, nebo se někde přiváží a kladou tak pouze zcela nenásilný pasivní odpor, nikoliv však odpor aktivní apod.). V těchto případech bývá obvykle dostatek času nenásilné osoby postupně jednoho po druhém zajistit, předvést, vytlačit, odnést apod. podle situace.

d) V některých případech pasivního odporu však lze použít i slzotvorné prostředky, a to zejména:

- jsou-li **informace o nebezpečnosti osoby**, typicky o jejím **předchozím** agresivním chování (např. jsou policisté přivoláni ke rvačce, k napadání osob, k demolování majetku),
- **ze současného chování** osoby plyne **hrozba agrese** (osoba vyhrožuje, projevuje se jinak agresivně, schovává ruce či si jimi sahá do kapes nebo pod bundu, takže policisté nevidí, co v nich má apod.), nebo
- pokud je v situaci **větší nepoměr sil** (výrazná fyzická nebo početní převaha) v neprospěch zasahujícího(ch) policisty(ů) (typicky např. zasahuje-li policistka proti muži) a z celkové situace plyne, že nebezpečí útoku osob(y) trvá.

Je třeba zdůraznit, že **výše uvedené vodítko se však uplatní i pokud se policista rozhoduje, zda v situaci pasivního odporu je přiměřené a dovolené použít i úder, kopy, a výjimečně i obušek formou tlaku či páky** (použití obušku úderem při pasivním odporu nelze považovat za přiměřené, viz též další otázka).

Je nutné zdůraznit, že dovoluje-li to situace, je třeba v případech pasivního odporu vždy nejprve opakovaně vyzývat osoby k upuštění od protiprávního jednání, důrazně je varovat a pohrozit použitím donucovacích prostředků, tj. zkusit jiné metody, jak je přimět k plnění pokynu policistů.

4. Pokud pachatel i po použití slzotvorného prostředku nereaguje na výzvy policistů, aby si lehl na zem, mohou ho policisté donutit k uposlechnutí například úderem teleskopickým obuškem na nohu?

Závisí na tom, zda osoba po použití slzotvorného prostředku klade odpor pasivní či aktivní. Pokud klade pouze **pasivní odpor**, pak platí to, co bylo uvedeno v odpovědi na otázku č. 3, a **obušku lze použít pouze formou tlaku či páky**.

Pokud klade **aktivní odpor** (např. rozejde se či rozběhne se na policisty, snaží se na něj útočit úderem, zachytit je, tedy používá nějaké formy fyzického násilí proti policistům), je možné použít obušek i formou úderu. **Úder může být veden na končetiny, a pokud hrozí přímé ohrožení života či zdraví, pak i na hlavu či krk.**

5. Pachatel neuposlechl výzvy a začal náhle zkracovat vzdálenost směrem k policistovi. Ten má již vytasen teleskopický obušek a v okamžiku zkracování vzdálenosti pachatelem začne podporovat své pokyny švihy obuškem do vzduchu směrem proti němu. Tímto způsobem chce posílit své výzvy a přimět pachatele k jejich uposlechnutí. Pokud by ale osoba i přesto postupovala vpřed a došlo by tak ke kontaktu s obuškem a tím k úrazu pachatele, jednal policista v souladu se zákonem?

Ano, policista může takto postupovat a v případě, že by osoba přesto byla zasažena, **je to na její odpovědnost.**

Současně je třeba zdůraznit, že ve **většině takovýchto případů nelze zkracování vzdálenosti vykládat ze strany policisty jinak, než jako pokus o útok na něj**. A fyzický útok opravňuje policistu použít proti osobě i obušek aktivně, tedy

může osobu např. sám udeřit do končetiny, pokud se přiblíží příliš blízko (do hlavy a krku jen, je-li přímo ohrožen život či zdraví).

Tím spíše může policista švihat před osobu do vzduchu, aniž jí tím něco dělá. Toto psychologicky účinně působí na osobu, dává jí šanci se vyhnout zákroku a odpovídá tak principu subsidiarity. Použitím obušku jako donucovacího prostředku se totiž rozumí jeho použití **s úmyslem udeřit osobu**, tedy použít jej proti její tělesné integritě.

Pokud by policista **při švihání obuškem** již nestál na místě, ale **postupoval směrem k osobě**, kterou tak vytlačuje, jde již o působení na osobu, aby ustoupila, policista tedy tento postup použije až v případech, kdy by bylo přiměřené použití obušku jako donucovacího prostředku, protože je v těchto situacích třeba počítat i s tím, že osoba neustoupí a úder dostane.

6. Za jakých podmínek se může policista přesvědčit, zda u sebe nemá eskortovaná osoba opačného pohlaví zbraň?

Vzhledem k tomu, že prohlídku osoby (která zahrnuje přímý fyzický kontakt nebo přímé pozorování odhaleného těla) může v případech vymezených v § 35 odst. 2 ZoPČR provést pouze osoba stejného pohlaví, jsou tyto možnosti:

- prohlídku osoby provede **policista stejného pohlaví** (a provede ji řádně podle díkce zákona, tzn. nejen prohmatání, ale i včetně sahání na intimní místa, kde mohou být zbraně, včetně případné prohlídky odhaleného těla),

- **není-li přítomen policista stejného pohlaví** – může na základě žádosti policisty dle § 18 ZoPČR provést prohlídku za policistu **přivolaná obecní policistka nebo občanská zaměstnankyně policie**, pokud tyto nejsou k dispozici, pak je možné pouze osobě nasadit pouta (u osoby zajištěné, zadržené) a bedlivě ji střežit do doby, než ji bude možné osobou stejného pohlaví prohledat.

Nelze v těchto případech udělat např. pro účely eskorty jakési **zběžné přesvědčení se**, ověření zda osoba nemá zbraň, např. jen pohmatem, sáhnutí do kapes, bez sahání do intimních míst, protože i takováto, byť méně invazivní zběžná prohlídka je zásahem do práv na ochranu osobnosti a k jejímu provedení by musel proto existovat nějaký **zákonný podklad**. Žádné takové zběžné prohledání však zákon nezná.

Taktéž **nelze tvrdit, že jde o nutnou obranu nebo krajní nouzi**. Nutná obrana by totiž vyžadovala **bezprostředně hrozící nebo trvajícím útok** (§ 29 trestního zákoníku, § 2 odst. 2 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích (dále jen „PřZ“)), tedy by muselo jít o situaci napadení policistů a pak by bylo samozřejmě na místě se bránit; nikoliv osobu „v nutné obraně“ prohledávat, když zrovna útočí. Krajní nouze by zase vyžadovala existenci **přímé hrozby jiného nebezpečí** (než je útok), přičemž to, že je osoba omezovaná na svobodě neprohledána sice riziko představuje, nicméně nejde o konkrétní **přímou hrozbu** ve smyslu krajní nouze (viz § 28 trestního zákoníku, § 2 odst. 2 PřZ). Navíc od osoby hrozí vždy útok, nikoliv nebezpečí (to hrozí od nepoštvaného zvířete, od požáru, unikajícího plynu, vody, či jiného působení

fyzikálních sil apod., čili z nebezpečí, která nejsou aktivním napadením, které vykoná konkrétní člověk.)

7. Policista provádí silniční kontrolu vozidla, ale řidič odmítá spolupracovat a po výzvě k předložení dokladů potřebných k řízení a provozu motorového vozidla se ve vozidle dokonce uzamkne nebo chce odjet. Může v takovém případě policista rozbít okno vozidla teleskopickým obuškem a v případě potřeby i použít slzotvorný prostředek proti řidiči?

Tímto jednáním se řidič dopouští přestupku neuposlechnutí pokynu úřední osoby (§ 47 odst. 1 písm. a) PŘZ a přestupku nepředložení dokladů dle § 23 odst. 1 písm. f) PŘZ). Snaží se tak zmařit účel dopravní kontroly (např. osoby pod vlivem alkoholu, které se obávají ztráty řidičského oprávnění, osoby, které jsou v pátrání apod.).

Na prvním místě je třeba zdůraznit, že v této specifické situaci je třeba vždy **dobře zvažovat veškeré její okolnosti a přiměřenost zákroku**, a to zejména v případě, že se řidič nesnaží policistům ujet, a proto je třeba snažit se **především na řidiče působit verbálně**. Když se řidič nesnaží ujet, pak situace snese většinou odkladu a není ji vždy nutné ihned řešit zákrokem s vniknutím do vozidla, a je proto možné se nejprve snažit působit důrazně verbálně.

Pokud osoba na **opakované výzvy nereaguje** a nelze vniknout do prostoru jinak, může policista dle § 40 odst. 1 a 3 ZoPČR (jde o závažné ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti) do automobilu **vniknout i za použití síly** (překonat uzamčení, **rozbít okno obuškem** apod.) nebo i použít donucovací prostředek – **slzotvorný prostředek**, např. nastříkaný do větracího zařízení vozidla, k donucení osoby opustit vozidlo (a to dle § 53 odst. 1 ZoPČR– k ochraně veřejného pořádku).

Následně pak samozřejmě policista může zjišťovat totožnost osoby, kontrolovat doklady od vozidla a další jeho náležitosti, popřípadě osobu předvést za účelem zjištění její totožnosti (§ 63 odst. 3 ZoPČR), případně ji zajistit dle § 26 odst. 1 písm. f) ZoPČR.

Fakt, že rozbitím okna, např. u drahého automobilu **může dojít k poměrně vysoké škodě**, nelze brát jako nějaké podstatné vodítko při rozhodování, zda takto zasáhnout či nikoliv. A to jednak proto, že škodu způsobenou oprávněným a přiměřeným zákrokem si hradí osoba, která svým jednáním zákrok vyvolala (viz § 95 ZoPČR), nikoliv stát, a jednak proto, že by takovýto přístup v praxi vlastně znamenal tendenci nezasahovat proti movitějším řidičům-pachatelům, oproti majitelům levných vozů, což by bylo nepřijatelnou diskriminací.

Za účelem zabránění odjetí vozidla lze, pokud to situace umožní, použít donucovací prostředky dle § 52 písm. f) ZoPČR, tj. **zahrazení cesty vozidlem, zastavovací pás či jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla**.

Použití zbraně k zastavení vozidla je možné jen výjimečně za podmínek § 56 odst. 1 písm. f) ZoPČR, tj. při vážném ohrožení zdraví či života jízdu a současném nezastavení na opětovnou výzvu dle zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (dále jen „zákon o silničním provozu“). Proto střelba na **stojící vozidlo** je představitelná pouze za

situace, kdy bezprostředně před zastavením vozidla docházelo k ohrožování života či zdraví bezohlednou jízdou a není jasné, zda se hned řidič znovu nerozjede. V takovém případě je střelba vedena na kola vozidla.

To, že to zákon umožňuje, **neznamená nutně, že jde také o účinný a bezpečný postup**, vzhledem k možnému odražení střel od disků kol a vzhledem k menší schopnosti policií používaného celoplášťového střeliva vytvořit dostatečně velkou trhlinu v pneumatice.

8. Je možné použít předchozí postup i v případě, že je ve vozidle spolujezdec (nezúčastněná osoba)?

V takovém případě **nelze použít plyn** (jsou zde nezúčastněné osoby a pouhý fakt neuposlechnutí pokynu ze strany nezúčastněné osoby neopravňuje automaticky k použití plynu i proti nim, když navíc v řadě případů opustit auto ani nemohou – vztah k řidiči apod. - a nezbývá tedy, než **rozbít okno a osobu vytáhnout z auta bez použití slzného plynu**.

Pokud jde dokonce o **rodinu s dětmi**, pak platí výše uvedené – jde o nezúčastněné osoby, ale navíc použití většiny donucovacích prostředků brání i § 58 ZoPČR (zákaz použití proti osobám mladším 15 let). V případech rodiny s dětmi je však také třeba **zvažovat i variantu neprovedení zákroku** a zvolení **třeba i zdlouhavé vyčkávací taktiky**, dokud osoby samy neopustí automobil, protože psychický šok, který mohou děti utrpět zákrokem policie, může být výrazně vážnější než újma, která hrozí z narušení veřejného pořádku neuposlechnutím pokynu policistů.

Výjimkou mohou být např. situace, kdy by úkon směřoval vůči všem osobám ve vozidle (např. jedou fotbaloví výtržníci a u všech chce policie např. zkontrolovat totožnost či je podezřívá z přestupku), nebo jsou podezřelé z něčeho konkrétního všechny osoby (např. jde o vozidlo v pátrání). Nebo může jít o situace, kdy se dělají policejní uzávěry v případech útěku vězňů či svěřenců, pak může směřovat úkon, např. kontrola totožnosti, vůči každému, kdo odpovídá popisu, ať už je řidič nebo ne. Nelze ale samozřejmě v těchto případech obcházet zákon tím, že bude policista pouze tvrdit, že je spolujezdec podobný někomu, kdo je v pátrání, jen aby mohl zasáhnout jak vůči řidiči, tak vůči spolujezdci, např. slzným plynem, místo toho, aby rozbil okno a zákrok zaměřil jen na řidiče.

9. Lze provádět úder střelnou zbraní s nábojem v nábojové komoře?

Ano lze, pokud jde o zbraň, která je konstrukčně či jinak zabezpečena proti nechtěnému výstřelu.

Obecně zde vycházíme z předpokladu, že policie je v současnosti vybavena pistolemi takové konstrukce, která vylučuje náhodný výstřel při úderu do ní, při pádu, při zatlačení na pistoli zpředu apod. Taktéž vycházíme z předpokladu, že je samozřejmě každý policista v používání úderu zbraní také vycvičen.

Pokud by se náhodou ještě ve výzbroji vyskytovaly pistole, které toto bezpečí nezaručují (např. nemají pádovou pojistku), pak by se policista samozřejmě

vystavoval nebezpečí, že sice nechtěně, ale jeho nedbalostí (měl vědět, co si u kterého typu pistole může dovolit) dojde k výstřelu, za který pak bude odpovídat.

10. Je tasení obušku nebo slzotvorného prostředku již jejich samotné použití ve smyslu zákonných ustanovení o použití donucovacích prostředků?

Není, jejich použitím ve smyslu zákona je až jejich použití způsobem, ke kterému jsou vyrobeny, tedy u obušku kontaktem s tělem osoby (úder, páka, tlak ad.), u slzotvorného prostředku pak vypuštěním dráždivé náplně. Jde tedy zde pouze o psychologickou podporu výzev policisty. (Nicméně vzhledem k obecné zásadě přiměřenosti a zdvořilosti platí zásada, že by tento úkon neměl být používán libovolně ke zbytečnému šikanování osob v situacích, které si to nijak nevyžadují.)

11. Za jakých podmínek může policista použít taser, je-li s ním vybaven i vycvičen? V zákoně o Policii České republiky se hovoří v § 53 odst. 4, že použití je možné, jen pokud by použití jiného donucovacího prostředku nebylo zjevně dostatečné k dosažení účelu sledovaného zákrokem. Co konkrétně znamená pojem “zjevně nebylo dostatečné”?

Pojem „zjevně“ znamená, že musí být z okolností situace jasné, zřejmé, nepochybné, **že mírnější prostředek než prostředek elektrický** (např. hmaty, chvaty, některé údery, kopy) **nepovede k dosažení účelu sledovaného zákrokem**. Neznamená to, že by ten mírnější donucovací prostředek musel nejprve policista použít.

Z výše uvedeného plyne, že např. taser policista použije, pokud donucovací prostředky účinné na krátkou vzdálenost nestačí (obušek nebo i plyn) a policista si potřebuje udržet od osoby odstup (např. osoba s nožem, tyčí, obuškem, baseballovou pálkou).

12. Kdy policista může vytlačit či jinak násilně zastavit jiné vozidlo služebním vozidlem, aniž by se dopustil přestupku – dopravní nehoda?

Obecně tak může učinit za podmínek dle § 55 odst. 1 písm. a, b) ZoPČR, tedy buď, když řidič na výzvu k zastavení danou podle § 79 zákona o silničním provozu, (jen policista v uniformě) vozidlo nezastaví, nebo pokud je toho třeba k zabránění odjezdu vozidla v rámci zákroku proti osobě, jejíž osobní svoboda má být omezena, a současně existují důvody se domnívat, že se osoba pokusí použít k útěku toto vozidlo.

Typicky jde tedy jednak o situace, kdy **někdo nezastaví na výzvu policisty a pak nebezpečnou jízdou ohrožuje životy či zdraví osob** a nereaguje na výzvy policisty k zastavení vozidla, jednak jde o situace, kdy chce policie někoho zadržet či zajistit, a kdy je třeba předejít případnému pokusu osoby omezené na svobodě uprchnout pomocí vozidla.

Zahrazení cesty jedoucímu vozidlu či jeho vytlačení ze silnice je výjimečný a krajní prostředek, jeho následky mohou být velmi často fatální, a to i pro policisty samotné. Proto je třeba velmi opatrně zvažovat jeho použití s ohledem na ustanovení § 55 odst. 2 ZoPČR. Je tedy přiměřené jej použít, jen pokud někdo jízdou **ohrožuje**

životy či zdraví osob; nelze takto zastavovat např. jen kvůli spáchaným přestupkům.

Pokud jde o dopuštění se přestupku, tak **kdykoliv, kdy policista použije svoji pravomoc oprávněně, a nemůže naplnit skutkovou podstatu žádného přestupku**, včetně přestupku zahrnujících způsobení nehody (§ 22 odst. 1 písm. g, h) PŘZ), neboť nezbytným znakem skutkové podstaty každého přestupku je jeho protiprávnost a mimo jiné také musí každý přestupek porušovat nebo ohrožovat zájem společnosti (materiální znak skutkové podstaty). **Pokud tedy způsobí oprávněným vytlačení vozidla či zahrazením jeho cesty policista nehodu, není odpovědný za žádný přestupek ani trestný čin.**

13. Za jakých podmínek může policista použít služebního psa jako donucovací prostředek? Kdy s košíkem a kdy bez košíku?

Vzhledem k tomu, že kousnutí může způsobit nevratná poranění a nelze dost dobře u psa kontrolovat intenzitu jeho použití, je možné psa **bez košíku** použít proti ozbrojeným osobám, u kterých hrozí, že budou útočit anebo v jiných případech, kdy je ohrožován život či zdraví a nelze účelu zákroku dosáhnout mírnějšími donucovacími prostředky, např. v situacích, kdy policisté musí čelit přesile agresivních osob. Kromě toho je adekvátní psa použít též ve všech případech, kdy lze použít zbraň, tzn. např. i pro zadržování nebezpečných pachatelů. V ostatních případech, např. pokud utíká pachatel, který není takto nebezpečný, se použije pes **s košíkem**.

Poznámka: za použití psa však je třeba považovat až jeho vypuštění či aspoň umožnění fyzického kontaktu psa s osobou (s případným povel), dokud je pes držen na vodítku v takové vzdálenosti, že zde není kontakt s osobou, pak ještě nejde o jeho použití jako donucovacího prostředku a pes může být tedy držen na vodítku (např. za využití štěkání) **i bez košíku**.

S košíkem lze psa použít jednak ve všech případech, kdy ho lze použít bez košíku a kromě toho navíc i v situacích kdy by bylo adekvátní použití úderů a kopů.

Jak v případech použití psa s košíkem, tak bez košíku, může policista volit takticky podle situace, zda si ponechá psa na vodítku či ho vypustí na volno; zákon z tohoto hlediska nečiní rozdíl.

Obecně přitom platí omezení použití služebního psa (s i bez košíku) proti osobám vyjmenovaným v § 58 ZoPČR (osoby do 15 let, těhotné, vysokého věku ad.).

14. Není - li policista zařazen u speciálního útvaru, ale je vyškolen v použití zásahové výbušky, může jí použít při zákroku?

Použití výbušky není omezeno na speciální útvary, tato omezení již v novém zákoně o policii nejsou, může ji proto použít jakýkoliv policista, samozřejmě pokud byl k jejímu použití vycvičen.

15. Donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní – kdy je to již hrozba a kdy taktický prvek, např. zbraň v taktické poloze u nohy, před tělem (sklopená) apod.?

Přesně podle dikce zákona § 52 písm. n) ZoPČR: hrozba je to pouze, když je zbraň na osobu „namířena“, tj. ústí hlavně směřuje k osobě. Samotné položení ruky na pažbu, nebo i vytažení zbraně z pouzdra, aniž by hlaveň mířila na osobu, není donucovacím prostředkem ve smyslu § 52 písm. n) ZoPČR, jde pouze o taktický prvek, připravení si zbraně.

16. Jaká je přesná definice nebezpečného pachatele? Jakým způsobem lze určit osobu jako nebezpečného pachatele?

V první řadě je třeba uvést, že **pochopitelně neexistuje přesná definice nebezpečného pachatele. Obsah tohoto pojmu vymezuje pouze nauka policejního práva.**

Zcela obecně řečeno je nebezpečným pachatelem taková osoba, která v dané situaci představuje natolik závažnou hrozbu **pro život či zdraví**, popř. pro svobodu či lidskou důstojnost, že možnost, že bude střelbou těžce **zraněna, nebo dokonce zabita, je z hlediska zájmu společnosti přijatelnější, než možnost nezakročení proti takové osobě.**

Obecně platí: vždy zvažovat **přiměřenost** zákroku, a **zda nelze dosáhnout jeho účelu jinak**, tedy např. chytit či zpacifikovat osobu bez použití zbraně.

Dále vždy zvažovat, zda fakt, že **by osoba nebyla zastavena**, představuje vůbec nějaké **vážné nebezpečí**.

Konkrétně:

V případě **§ 56 odst. 1 písm. b) ZoPČR** je nutné nebezpečného pachatele chápat jako osobu, u které **v dané situaci hrozí, že zaútočí se zbraní, tedy čímkoliv, čím lze učinit útok důraznějším** (buď policie ví, že zbraň má, nebo ví, že jde o pachatele závažných trestných činů proti životu či zdraví, tedy je schopen ozbrojeného útoku nebo z jiného důvodu hrozí ozbrojený útok).

V případě **§ 56 odst. 1 písm. c) ZoPČR** jde o osobu, u které **v dané situaci hrozí, že pokud nebude zadržena/zajištěna, tak se dopustí závažných trestných činů proti životu či zdraví, popř. svobodě či lidské důstojnosti (tedy závažné násilné činy)**. Např. může jít o pachatele vraždy, těžkého ublížení na zdraví, znásilnění, pohlavního zneužívání, loupeže, u kterého **hrozí opakování násilí**.

Pokud půjde o situaci, kdy informaci, že je osoba nebezpečným pachatelem pro účely případného použití zbraně dle § 56 odst. 1 písm. b) nebo c) ZoPČR bude sdělovat **nadřízený podřízeným policistům**, musí posouzení podle výše uvedených kritérií provést již tento nadřízený. Nicméně by měl podřízeným taktéž sdělit konkrétní informace o osobě, na kterých se toto posouzení zakládá, aby měli úplnou informaci. Ta je pro ně totiž nezbytná také z hlediska taktického. Samotné sdělení, že je osoba nebezpečným pachatelem, by z hlediska taktiky policistovi příliš nepomohlo.

Je samozřejmě třeba v praxi při označování osoby jakožto nebezpečného pachatele vždy **rozlišovat** sdělení:

- že je **určitá osoba nebezpečná** (např. čistě proto, že je ozbrojená, nebo proto že je známá svou agresivitou), tedy sdělení, které má pouze taktický (nikoliv právní) význam pro podřízené, aby přistupovali k osobě obezřetně nebo

- že je **určitá osoba nebezpečným pachatelem** ve smyslu § 56 odst. 1 písm. b) a c) ZoPČR a připadá tak u ní použití zbraně i v těchto případech.

Existuje **judikát 6 Tdo 643/2009 (popř. 6 Tdo 798/2006)**, ve kterém **Nejvyšší soud judikoval**, že za určitých okolností není vyloučeno označit za "nebezpečného pachatele" rovněž podnapilého či **opilého řidiče** (či řidiče pod vlivem návykových látek), který si **počíná při řízení nebezpečně** (např. jede vysokou rychlostí v hustě zabydlené části obce) a **bezprostředně ohrožuje životy a zdraví ostatních osob**.

Mimo to ale judikoval také, že nebezpečným pachatelem podle jeho názoru je:

a) zvláště nebezpečný recidivista podle § 41 odst. 1 tr. zák., tj. za současného nového trestního zákoníku tomu jde o **pachatele zvláště závažných zločinů** dle § 14 odst. 3 nového trestního zákoníku, tedy zločinů s horní hranicí trestní **sazby minimálně 10 let**,

b) pachatel **úmyslného** trestného činu, o kterém vyjde najevo, že je **ozbrojen**,

c) **vězeň na útěku**,

d) osoba, která byla **Policíí ČR za nebezpečného pachatele výslovně označena**.

Tento judikát však **nelze v policejní praxi reálně aplikovat**, protože pokud bychom se drželi vymezení v judikátu, pak dojdeme k následujícímu:

Pokud jde o písm. a), je zřejmé, že vázat vymezení tohoto pojmu na trestněprávní pojmy, jako např. „zvláště nebezpečný recidivista“ dle § 41 starého trestního zákona neboli pachatel zvláště závažných zločinů dle § 14 odst. 3 nového trestního zákoníku je problematické. Znamenalo by to totiž, že by policie např. mohla střílet na utíkajícího pachatele nenásilného trestného činu s vysokou sazbou (např. závažné majetkové či hospodářské trestné činy nebo i některé trestné činy proti životnímu prostředí!)

Pokud jde o písm. b), pak ozbrojený pachatel úmyslného trestného činu, může být pachatel i nejbanálnějšího úmyslného trestného činu, který má u sebe věc, kterou lze učinit útok proti tělu důraznějším (např. i pachatel pomluvy, který má v kapse kapesní nůž).

Pokud jde o písm. c), pak vězeň na útěku může být i odsouzený pachatel banálního trestného činu, který utekl z věznice s dohledem, která není ani hlídána vězeňskou službou a jsou zde jen vychovatelé, tedy člověk, který není vůbec nebezpečný a není žádný důvod se domnívat, že by od něho společnosti hrozilo něco tak závažného, že by si to zasloužilo ho zastavovat smrtící silou.

17. Co se rozumí formulací, že „nelze jinak překonat aktivní odpor“ v § 56 odst. 1 písm. d) zákona o Policii České republiky?

To znamená, že buď jiné donucovací prostředky nefungují (policista to vyzkoušel), nebo je zcela zjevné, že fungovat nebudou (policista je už ani nezkoušel) a jde současně o závažný zákrok, tedy **zákrok, který je tak důležitý, je třeba jej dokončit i za cenu vystavení osoby riziku těžkého zranění nebo smrti**.

Jde typicky o situace, kdy se zakročuje proti **aktivně bránícímu se ozbrojenému pachateli** (popř. **přesile pachatelů** či natolik **fyzicky**

disponovanému pachateli, že bez použití zbraně ho/je nelze překonat jeho/jejich odpor, zejména je-li zde velký nepoměr sil).

Je třeba však zdůraznit, že často v těchto případech „aktivní odpor“ bude současně **útokem** na policisty, takže bude dán i důvod použití zbraně v **nutné obraně** dle § 56 odst. 1 písm. a) ZoPČR).

Spojení slov „nelze jinak“ je zde vlastně jen opakováním principu subsidiarity použití zbraně oproti použití donucovacích prostředků, které již obecně stanoví § 56 odst. 2 ZoPČR.

18. Je možné použít služební zbraň v případě útoku nebo přímé hrozby útokem proti skupině neozbrojených osob?

Obecně vymezeno **ano, lze**, pokud **půjde o jednu ze situací dle § 56 odst. 1 ZoPČR, za podmínky, že nelze situaci vyřešit jinak**, tedy především použitím dostupných donucovacích prostředků (tedy např. právě kvůli početní přesile těchto osob). Zde zjevně půjde většinou o nutnou obranu (osoby útočí na policisty nebo někoho jiného). Je třeba zdůraznit, že zde vycházíme z toho, že jde o fyzický **útok na život či zdraví osob, či závažný útok na svobodu či důstojnost osob** (braní rukojmí, únos, znásilnění) – tedy **závažný násilný útok**.

Samozřejmě, že by nemělo jít o útoky na úrovni přestupků, ale spíše trestných činů, neboť přestupky lze většinou právě odvrátit použitím donucovacích prostředků; nicméně nelze paušálně říci, na jaký typ deliktu lze odpovědět použitím zbraně a na jaký nikoliv. V danou situaci nelze na místě ještě s jistotou vyhodnotit právní kvalifikaci jednání či jen přímé hrozby jednání, jehož např. následky stejně nejsou ještě známy. Proto např. instituty nutné obrany a krajní nouze nejsou vázány pouze na útoky (nebezpečí) zakládající trestný čin, ale platí stejně obecně i u přestupků a dokonce i u jednání, která z různých důvodů trestným činem být nemohou (např. právně neodpovědné osoby, zvířata).

19. Jakým způsobem je možné vyložit § 56 odst. 1 písm. g) zákona č. 273/2008 Sb., kdy pachatel odmítá uposlechnout výzev policisty i přesto, že proti němu použil hrozbu namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, ale on stále nereaguje na výzvy a zkracuje vzdálenost směrem k policistovi? Může proti němu policista v takovém případě použít služební zbraň?

Byť by toto ustanovení při izolovaném výkladu mohlo vypadat tak, že policistovi stačí nějaké osobě pohrozit namířenou zbraní či varovným výstřelem, a když osoba neuposlechne jeho příkazu, který směřuje k zajištění bezpečnosti, tak může policista bez dalšího střílet, není takový zjednodušující výklad správný. Je třeba vycházet z **restriktivního výkladu**:

I v těchto případech je totiž přiměřené použít zbraň **pouze**, pokud je **současně** jednáním osoby ohrožen **život či zdraví osob, či závažný útok na svobodu či lidskou důstojnost osob** (tedy nějaké **závažné násilné jednání** – většinou pokusy vraždy či ublížení na zdraví, méně často např. braní rukojmí); jde tedy o situace, kdy je **současně splněn i důvod použití zbraně** dle § 56 odst. 1 písm. a) ZoPČR – použití zbraně **v nutné obraně**.

V otázce je však uvedeno, že osoba po použití zmíněných donucovacích prostředků **zkracuje vzdálenost směrem k policistovi**, takové jednání nelze v dané situaci vyhodnocovat jinak, než jako **útok** (či pokus útoku) na policistu a je tedy vlastně současně dán důvod pro použití zbraně dle § 56 odst. 1 písm. a) ZoPČR – **v nutné obraně**.

Nelze tedy na osobu automaticky střílet po hrozbě namířenou střelnou zbraní či varovném výstřelu, aniž by zde současně nebylo nějaké **násilné jednání osoby nebo jeho bezprostřední hrozba** (tedy okolnosti, které odůvodňují jednání v nutné obraně).

20. Je možné použít služební zbraň proti útoku neozbrojené osoby, která má ale výraznou fyzickou převahu proti policistovi a dá se tedy očekávat, že použití jiných donucovacích prostředků by bylo neúčinné?

Odpověď je stejná jako u otázky č. 17: jde typicky o situace, kdy se zakročuje proti **aktivně bránícímu se ozbrojenému pachateli** (popř. **přesile pachatelů** či natolik **fyzicky disponovanému pachateli**, že bez použití zbraně ho/je nelze překonat jeho/jejich odpor, zejména je-li zde velký nepoměr sil).

21. Co se rozumí pojmem „vycvičen“ v § 51 zákona o Policii České republiky, resp. stanoví zákon nějaké podmínky ohledně frekvence, typu či rozsahu tohoto povinného výcviku?

Zákon nestanoví žádná omezení co do objemu, typu či frekvence výcviku, to ponechává na rozhodnutí policie samotné, proto zákonnou podmínkou použití určitého donucovacího prostředku není **pravidelný** výcvik v jeho používání. Zákonná podmínka § 51 ZoPČR je splněna byť i jen jednorázovým, nicméně úplným, výcvikem. Obsah, frekvenci a délku konkrétního výcviku pak může stanovit interní akt řízení policie, např. závazný pokyn policejního prezidenta č. 4/2009, o provádění služební přípravy příslušníků Policie České republiky.

Mgr. Martin Linhart
ředitel Odboru
bezpečnostní politiky

plk. Mgr. Václav Pelikán
vedoucí analyticko
legislativního odboru

plk. Mgr. Petr Sehnoutka
ředitel ředitelství služby
pořádkové policie